

УКРАЇНСЬКА ВИЩА ШКОЛА ХУДОЖНЬОГО СКЛЯРСТВА: СЬОГОДЕННЯ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

UKRAINIAN HIGHER SCHOOL OF ARTISTIC GLASS

MAKING: THE PRESENT, CHALLENGES AND PROSPECTS

МИХАЙЛО БОКОТЕЙ

доктор філософії, доцент, завідувач кафедри
художнього скла ЛНАМ, директор Музею скла у
Львові, головний редактор журналу "7UA"

MYKHAYLO BOKOTEY

Doctor of Philosophy, Assistant Professor, Head of
Glass Art Department of LNAA, Director of Glass Mu-
seum in Lviv, editor in chief of "7UA" magazine

Скло – один з найстарших матеріалів, які людина навчилася виготовляти і обробляти ще чотири тисячоліття тому. Художнє скло – один з наймолодших видів образотворчого мистецтва, історія якого розпочинається у другій половині XX ст. з моменту поширення у світі міжнародного студійного руху. У світовому авторському склярстві вирізняються національні школи, співвіднесені з особливостями культури тієї чи іншої країни. При цьому зберігаються дві основні тенденції: перша опирається на традиції класичної спадщини, друга – пов'язана з еволюцією сучасного візуального мистецтва та зміцненням ролі художників-склярів у цьому процесі. Одним з найвизначніших осередків гутного скловиробництва радянської епохи, на базі якого формувалась ідентичність львівської гути впродовж кінця XX – початку XXI ст., була Львівська експериментальна кераміко-скульптурна фабрика. Власне тут культивували й розвивали традиції класичного українського гутництва, виховували нові покоління склоробів. Наприкінці 1980-х років на фабриці працювали кілька десятків висококваліфікованих гутників, серед яких такі корифеї як М. Павловський, Й. Гулянський, О. Гера, І. Мацієвський, Я. Мацієвський, Р. Жук, Б. Валько, І. Шуманський, В. Білоус та ін. Власне тут щороку виховували щонайменше десяток молодих майстрів і саме це підприємство, до моменту свого занепаду та припинення існування в 2005 р., стало базою для проведення Міжнародних симпозіумів гутного скла. Регулярні зустрічі художників з усього світу на базах українських склопідприємств розпочалися з ініціативи одного з піонерів студійного руху, засновника Музею скла у Львові, патріарха львівської школи художнього склярства, багатолітнього очільника кафедри художнього скла і Львівської національної академії мистецтв професора Андрія Бокотєя, чиє ім'я входить у перелік найвідоміших у світі митців. Історія одного з найяскравіших явищ у культурно-мистецькому просторі України – Міжнародних симпозіумів гутного скла у Львові – розпочалася 1989 р. За традицією він відбувається кожні три роки. Від 1989-го до 2019 рр. участь у заходах взяли понад 350 художників, мистецтвознавців, власників галерей та працівників музеїв із 32 країн. Кожен художник, учасник симпозіуму, має змогу працювати біля гутних печей з бригадою висококваліфікованих майстрів-гутників.

Glass is one of the oldest materials that a man learned to produce and process four millennia ago. Glass art is one of the youngest kinds of fine arts, the history of which began in the latter half of the 20th century since the spread of the international studio movement over the world. The world author's glassmaking distinguishes the national schools related with the peculiarities of culture of this or that country. Therewith there are two main trends: the first one is based on the traditions of classical heritage, the second one is connected with the evolution of contemporary visual art and strengthening of glass artists' role in this process. One of the most significant centre of blown glassmaking of Soviet era, on the basis of which the identity of Lviv blown glassworks was forming during the late 20th – early 21st century, was Lviv Experimental Ceramic and Sculpture Factory. This was here, where traditions of Ukrainian classical glass blowing were grown and developed, the new generations of glass-makers were brought up. At the end of the 80s, several dozen highly qualified glass blowers worked at the Factory, among which are such coryphaei as M. Pavlovskiy, Y. Hulianskiy, O. Hera, I. Matsievskiy, Y. Matsievskiy, R. Zhuk, B. Valko, I. Shumanskiy, V. Bilous and others. Exactly here at least ten young masters were educated each year, and exactly this enterprise till the moment of its decline and discontinuation in 2005 became the basis for holding the international blown glass symposiums. Regular meetings of the artists from all over the world on the bases of Ukrainian glassmaking enterprises began due to the initiative of one of the pioneers of the studio movement, the founder of the Glass Museum in Lviv, the patriarch of Lviv school of artistic glassmaking, head of the Glass Art Department and Lviv National Academy of Arts of many years, professor Andrii Bokotey, whose name is in the list of the most famous artists of the world. The history of one of the brightest phenomena in cultural and artistic area of Ukraine, the International Blown Glass Symposiums in Lviv, started in 1989. Traditionally, it takes place every three years. From 1989 to 2019, more than 350 artists, art historians, gallerists and museum workers from 32 countries participated in these events. Each artist, participant of the symposium has an opportunity to work near hot glass furnaces with a team of highly qualified glass blowers. According to the results of the work, an exhibition is held, and the exhibited works remain in the city as a present. Today the unique collection of the compositions includes more than 500

За результатами роботи відбувається виставка, а експоновані твори залишаються в дарунок місту. Сьогодні унікальна колекція зібраних композицій налічує понад 500 одиниць і зберігається у фондах Національного музею у Львові ім. Андрея Шептицького та Музею скла.

Симпозіуми відіграли роль значущого освітнього механізму в процесі підготовки фахівців у галузі скловиробництва та декоративного мистецтва загалом. Саме завдяки змінам, які відбувалися в контексті поширення у світі міжнародного руху студійного скла, рушійним чинником якого на теренах колишнього СРСР були міжнародні симпозіуми гутного скла у Львові, відбулися змістовні новації в науково-методичному забезпеченні всіх вищих навчальних закладів на території України, Росії, Литви, Латвії, Білорусі, Грузії, Естонії та інших країн.

Створення єдиної в Україні кафедри художнього скла Львівської національної академії мистецтв історично розпочалося з експерименту, коли 1961 р. було відкрите невелике відділення художньої обробки пластмас і скла. У 1963-1964 рр. завершилось створення кафедри як самостійної структурної одиниці. Утворення нового підрозділу мало також на меті забезпечення фахівцями створеного в 1963 р. на Львівській кераміко-скульптурній фабриці цеху художнього скла. Для покращення технологічної підготовки студентів та оволодіння практичними навиками роботи в матеріалі у 1973 р. у відділенні художнього скла було збудовано єдину в Україні навчально-експериментальну скловарну піч, яка функціонує до сьогодні. У різні роки тут працювали майстри-гутники В. Іванцов, М. Завадовський, Я. Мацієвський, Я. Зима, А. Гоголь, В. Білоус, Д. Климок, В. Сокольський, Я. Горинь та ін.

Окрім навчальних завдань, гутна піч кафедри художнього скла в радянський період працювала як невелике виробниче підприємство. Тут виготовлялась дещо відмінна від фабричної продукція, проте на протипагу ЛЕКСФ кабінет зразків зберігся в ідеальному стані разом із проектною документацією і становить повноцінне джерело для наукового дослідження.

Першим завідувачем кафедри став Ф. Ткаченко, а згодом її очолювали А. Соболев, М. Тарнавський, Б. Галицький, А. Бокотей, С. Мартинюк, Б. Васильців, Ф. Черняк та О. Звір. З часу заснування і до наших днів колектив пройшов

pieces and is stored in the funds of Andrey Sheptytsky National Museum in Lviv and the Glass Museum.

Symposiums had had the role of a significant educational mechanism in the process of training specialists in the field of glassmaking and decorative art in general. Thanks to the changes happened in the context of expansion of the international movement of studio glass in the world, the driving factor of which on the territories of former USSR were the International Blown Glass Symposiums in Lviv, the meaningful innovations in methodological support of all higher education institutions took place in Ukraine, Russia, Lithuania, Latvia, Belorussia, Georgia, Estonia and other countries.

The history of creation of the only in Ukraine Glass Art Department of Lviv National Academy of Arts began from the experiment, when in 1961 a small division of art processing of plastics and glass was opened. In 1963-1964, the foundation of the Department as an independent structural unit was finished. The establishment of a new subdivision was aimed as well to provide the art glass department at Lviv Ceramic and Sculpture Factory, formed in 1963, with specialists. In 1973, at the division of glass art, the only training and experimental glass-melting furnace in Ukraine, which works until today, was built to improve the technological training of the students and to master the practical skills of working with material. In different years, the following glass blowers: V. Ivantsov, M. Zavadovskiy, Y. Matsievskiy, Y. Zyma, A. Hohol, V. Bilous, D. Klymkiv, V. Sokolskiy, Y. Horyn and others worked here.

In addition to educational tasks, the hot glass furnace of the Glass Art Department operated as a small manufacturing enterprise in the Soviet period. Here the products slightly different from the factory one was made, but in opposition to Lviv Experimental Ceramic and Sculpture Factory, the sample cabinet together with the design documentation is preserved in perfect condition and is a complete source for scientific research.

The first head of the Department was F. Tkachenko, then it was headed by A. Sobolev, M. Tarnavskiy, B. Halytskyi, A. Bokotey, S. Martyniuk, B. Vasylytsiv, F. Cherniak and O. Zvir. Since its foundation and until the present day, the staff has travelled a long way, and the pedagogical concept, as well as the creative work of the teachers, students and graduates, demonstrated the evolution of Lviv glass art of the latter part of the 20th century. Today the following educational and creative workshops functionate at the Glass Art

значний шлях, а педагогічна концепція, так само як і творчість викладачів, студентів та випускників, відобразили еволюцію львівського художнього скла другої половини ХХ століття. Сьогодні на базі кафедри художнього скла ЛНАМ функціонують навчально-творчі майстерні: гутна піч, холодної обробки, термічного формування, вітража та розпису, технології скла, допоміжних матеріалів. Освітній процес забезпечують висококваліфіковані педагоги: професор А. Бокотей, доценти М. Лосик і О. Звір, старші викладачі Б. Яворський, О. Принада, О. Шевченко, А. Петровський, М. Бокотей і викладачі О. Іванишин, О. Якимова, А. Солецький та Г. Сарваш. Якісна робота навчальних майстерень забезпечується її керівниками: Ю. Угрином, Б. Левків, Р. Якубовичем, Л. Литвин, Л. Сікачем. Майстерні кафедри стали базою для виконання творчих робіт студентів у рамках симпозіумів 1992-2010 рр., а у 2013, 2016 і 2019 рр. основною платформою для роботи іноземних учасників. У студентських міні-симпозіумах брали участь групи молодих митців з Росії, Угорщини, Латвії, Литви, Білорусії, Польщі,

Department of LNAA: hot glass furnace, cold glass finishing, thermal shaping, stained glass and painting, glass processing and auxiliary materials. The following highly qualified pedagogues as: Professor A. Bokotey, docents M. Losyk and O. Zvir, senior lectures B. Yavorskyi, O. Prynada, O. Shevchenko, A. Petrovskyi, M. Bokotey and lectures O. Ivanyshyn, O. Yakymova, A. Soletskyi and H. Sarvash provide the educational process. Quality function of education workshops is provided by their heads such as Y. Uhryn, B. Levkiv, R. Yakubovych, L. Lytvyn, L. Sikach. The workshops of the Department became the basis for performance of creative works by the students within the frames of the Symposiums 1992-2010, and in 2013, 2016 and 2019 the main platform for performance by the foreign participants. The groups of young artists from Russia, Hungary, Latvia Lithuania, Belarus, Poland, France, Slovakia and Ukraine took part in the student minisymposium. The participants presented their works along with the professional artists at the final exhibition at the National Museum in Lviv. Constant participation of the students of Lviv Academy in the International Blown Glass Symposiums in Lviv along with the colleagues from foreign higher education

Франції, Словаччини та України. Свої твори учасники представляли поряд з професійними художниками на фінальній експозиції в Національному музеї у Львові. Постійна участь студентів львівської академії в міжнародних симпозиумах гутного скла у Львові поруч із колегами з іноземних навчальних закладів суттєво вплинула на ставлення молодого покоління до формування авторської ідеї, визначення мистецьких цілей, а навіть якості виконання поставлених завдань. Зазнали переосмислення естетичні вартості, а перевага надавалась, насамперед, ідейному та образотворчому змісту. Саме цей значущий для українського декоративного мистецтва пост-радянського періоду фактор мав неоднозначний вплив на розвиток освітнього процесу мистецької вищої школи. Багатолітній процес, починаючи від симпозиуму 1992 р., започаткував і впровадив зміни у науково-методичному підході до підготовки художників-склярів у ЛНАМ. На початку дев'яностих років минулого століття відзначилися революційними на той час проєктами студенти В. Змієвець, А. Курило, С. Корсай, О. Дацюк, Р. Дмитрик, В. Лавний та багато інших, а згодом

institutions sufficiently influenced the attitude of the young generation to the formation of an author's idea, determination of artistic goals, and even the quality of carrying out the tasks. Aesthetic values fell under reinterpretation, and, first of all, the ideological and figurative content was preferred.

That very factor, which is significant for Ukrainian decorative art of the post-Soviet period, had its ambiguous influence on the development of educational process of higher art school. The long-term process, starting with the Symposium 1992, initiated and introduced the changes into scientific and methodological approach to train the glass artists in LNAA. In the early 90s of the last century, such students as V. Zmiievets, A. Kurylo, S. Korsai, O. Datsiuk, R. Dmytryk, V. Lavnyi and many others, and then the students of further graduations such as O. Voronko, O. Furdiiak, A. Petrovskiy, etc. distinguished by their projects, which were revolutionary at those times. It was actually caused by the appearance in artistic environment of glass artists the notion of a conceptual work, and thus the extraordinary work performance and an individual interpretation of the task. The information base of that time that would reflect the newest trends in world glassmak-

і студенти пізніших випусків О. Воронко, О. Фурдіяк, А. Петровський та ін. Це було спричинене появою в мистецькому середовищі художників скла поняття концептуального твору, а відтак – неординарне виконання роботи та індивідуальне трактування поставленого завдання. Тогочасна інформаційна база, яка б віддзеркалювала новітні тенденції світового склярства, динамічний розвиток якого припадає саме на період 1980-1990-х рр., була обмежена кількома екземплярами німецьких і чеських періодичних видань, серед яких "Neues Glas", "Glass Review" та "GAS News" – вісника американської Асоціації художників-склярів. Симпозиуми, натомість, стали живим наочним матеріалом, на них виросло нове покоління митців для яких сьогодні – усього через 30 років – поняття "художнє скло" не осмислюється інакше, ніж концептуальність, індивідуальність композиції та образотворче навантаження. Необхідно також зазначити, що водночас зі зміною характеру виконання студентських семестрових і дипломних робіт зазнало змін у напрямку поступового тяжіння до образотворчості програмно-методичне наповнення освітнього процесу на профільній кафедрі ЛНАМ. Проте, ці зміни мали й негативну складову: упродовж останніх двох десятиліть відбувся поступовий перехід на постановку концептуальних завдань, налаштування апарату візуально-образного мислення на ідейне трактування поставлених умов. З часом відбулося майже цілковите виключення з навчальних програм підготовки фахівців на всіх освітніх рівнях завдань ужиткового характеру та абсолютне усунення завдань з дизайну продукції для скловиробничих підприємств. Навіть настільки "приземлена" задача як скляна біжутерія упродовж тривалого періоду 2000 – 2010-х рр. часто в результаті виконувались не як потенційний ужитковий об'єкт, а концептуальний твір мистецтва вагою навіть декілька кілограм. Зміни були настільки радикальні, хоча й відбулись цілком еволюційним шляхом, що класичні "набір посуду" чи "ваза для квітів" взагалі випали із навчальної програми. Як результат, у 2009-2011 рр. за час роботи "Компанії "Галицьке скло" не вдалося знайти серед випускників ЛНАМ та працевлаштувати дизайнера для виконання нової колекції гутних виробів. Безперечно, цей процес зміни характеру навчального процесу відбувся паралельно з поступовим занепадом скляної

ing, the dynamic development of which was during the period of the 80-90s, was limited to several copies of German Neues Glas, Czech Glass Review and GAS News, the bulletin of American Glass Art Society. The symposiums, instead, became a living visual material, a new generation of artists has grown on them, for whom today, just in 30 years, the concept "glass art" is not comprehended other than the conceptuality, individuality of composition and descriptive load. It is also necessary to remark that simultaneously with the change in the character of performing student semester works and final projects, the curriculum-methodological content of educational process has changed towards gradual tendency for figurativeness at specialized Department of LNAA. However, these changes had a negative component as well: during two last decades there was a step-by-step transition to the formulation of conceptual tasks, organizing the apparatus of visual-image of thinking to the ideological interpretation of the conditions made. Further the tasks of applied character were almost completely excluded from the curriculum of training the specialists on all educational levels, and the tasks for product design for glassmaking enterprises were absolutely eliminated. As a result, even such "down-to-earth" task as glass jewellery was often performed during a long period of the 2000-2010s not as a potential applied object, but a conceptual work of art weighing even several kilograms. The changes were so radical, though they happened entirely evolutionary, that a classic "glassware set" or a "flower vase" have dropped from the curriculum at all. As a result, in 2009-2011, Halyske Sklo Company, during its function, could not find among the graduates of LNAA and employ a designer for performing a new collection of blown glass products.

Certainly, this process of changing the character of educational process occurred at the same time with the gradual decay of glassmaking industry in Ukraine, and thus with the lack of the base for having a practice and obtaining production experience by the young specialists. Instead, it is necessary to pay attention on the fact that at the gradual revival of glassmaking field, an extremely burning question of lack of professional designers will be risen. Then the process of forming competitiveness will last for many years or will be much more expensive as it will be the necessity to hire foreign specialists. Because of the lack of industrial production, today there is no base to train glass blowers or experienced specialist-designers. With

промисловості в Україні, а відтак і відсутністю бази для проходження практики та отримання молодими спеціалістами виробничого досвіду. Натомість, необхідно брати до уваги також той факт, що при поступовому відродженні скло-виробничої галузі постане надзвичайно болюче питання відсутності професійних дизайнерів. Тоді процес формування конкурентоспроможності розтягнеться на довгі роки або буде значно дорожчим оскільки працювати доведеться іноземним фахівцям.

Через відсутність промислового виробництва, сьогодні немає бази для підготовки ані майстрів-гутників, ані досвідчених фахівців-дизайнерів. З відходом професійних складувів, які у свій час були проєктантами скло-продукції, завершиться ера розквіту українського гутного виробництва. "Компанія "Галицьке скло" була останнім форпостом традицій львівського гутництва й мала на меті виховання наступного покоління фахівців – і художників, і майстрів-гутників. Програмне та навчально-методичне наповнення сьогоденної освітньої програми "художнє скло" передбачає вибір між двома курсами: "авторське скло" та

passing away of professional glass blowers, who were the designers of glass products at their time, the era of the development of Ukrainian glass blowing will be finished. Halyske Sklo Company was the last advanced post of Lviv glass blowing traditions and was aimed at educating the next generation of the specialists – both artists and glass blowers. The program and methodological content of today's educational program of "glass art" provides a choice between two courses: "author's glass" and "glass art design", where the latter is formed with the purpose to prepare a professional designer of products of glass-making enterprises. Surely, the process of improving the discipline program takes some time, because more than one decade of both artistic and technological progress has been lost. In order to develop the framework criteria of the discipline, obtain European experience, reinterpret and adapt to Ukrainian realities, the design has been selected as one of the directions of one more international project, supported by the Ukrainian Cultural Foundation, I International Residence "European Glass Education".

Creation of constant platform for exchanging the experience between European art education institutions, reforming and implementing

"дизайн художнього скла", де останній формується з метою підготовки професійного проєктанта продукції скловиробничих підприємств. Звичайно, процес удосконалення програми дисципліни вимагає певного часу, бо втрачене не одне десятиліття і художнього, і технологічного прогресу. Саме тому одним з напрямків роботи І Міжнародної резиденції художників-склярів "European Glass Education", підтриманої Українським культурним фондом, обрано дизайн. Це дозволить і посприє розробці рамкових критерій дисципліни, також дозволить перейняти європейський досвід, переосмислити та пристосувати його до українських реалій. Створення постійно діючої платформи для обміну досвідом між європейськими мистецькими навчальними закладами, реформування та впровадження інновацій, новітніх технологій, уніфікація навчальних процесів з європейськими із безпосереднім залученням провідних іноземних фахівців – надактуальне завдання в розпал реформи вищої освіти в Україні. Проведення резиденції за участю досвідчених і молодих українських і дистанційно європейських художників-склярів сприятиме перейняттю досвіду сусідніх

the innovations, latest technologies, unification of educational processes with European ones with direct involvement of leading foreign specialists is an urgent task in the midst of higher education reform in Ukraine. Holding the Residence with the participation of experienced and young Ukrainian and distance European glass artists will promote to get the experience of neighbouring countries in adapting the educational process to contemporary conditions, improving the technological processes in training and production workshops, developing the important scientific-methodological materials and, first of all, forming the collection of author's works, which will serve as a significant visual methodological fund for staff training. The project is an interdisciplinary nature, and the practical and scientific-theoretical results of its implementation will have both short-term and a long-term influence on the development of decorative art field and higher art education in Eastern Europe.

Glass blowers work with the material that has exceptional qualities of transparency and light transmission. That is why they need peculiar skills of material transformation by graphical means and developed spatial thinking. The program of basic artistic disciplines of "glass

країн у пристосуванні освітнього процесу до умов сучасності, удосконаленню технологічних процесів у навчально-виробничих майстернях, розробці вагомих науково-методичних матеріалів і, насамперед, – формуванню колекції авторських творів, яка слугуватиме вагомим наочним методичним фондом у підготовці кадрів. Проект має міждисциплінарний характер, а практичні та науково-теоретичні результати його реалізації матимуть і короткостроковий, і тривалий вплив на розвиток галузі декоративного мистецтва та вищої мистецької освіти у Східній Європі. Художники-склярі працюють з матеріалом, який наділений винятковими якостями прозорості та світлопроникнення. Власне тому їм потрібне своєрідне вміння передачі матеріалу графічними засобами та розвинене просторове мислення. Програма базових мистецьких дисциплін освітньої програми "художнє скло" побудована з урахуванням необхідної специфіки. Варто зазначити також, що вона спрямована на розвиток образного або конструктивного мислення, відповідно до обраного спеціалізованого напрямку. Якщо рисунок, живопис і скульптура – три "слони", на яких базуються усі мистецькі дисципліни, тут цю тріаду доповнено комп'ютерним проектуванням, без якого художник у сучасному світі не може почувати себе комфортно. Дисципліна викладається на сучасному обладнанні, з посиленням курсом 3D моделювання. У нормальних умовах роботи, до яких ми звикли і які часто втягають у прірву безініціативної буденщини, певні нововведення та незвичні підходи можуть видаватися надто радикальними чи навіть недоречними. Наприклад, відмова від традиційного виконання проєктів вручну, публічні захисти семестрових завдань у формі презентацій, розширення об'єму дисципліни комп'ютерне проектування за рахунок зменшення кількості годин на академічні дисципліни чи присутність студентів на кафедральних переглядах неодноразово піддавались сумнівам, ба навіть критиці. Проте останні карантинні обставини, які змусили весь освітній процес перевести в експериментальний дистанційний режим, стали лакмусовим папірцем для перевірки правильності впровадження інновацій. Виразним свідченням цього були захисти кваліфікаційних робіт освітнього рівня "бакалавр" влітку 2020 р., де дипломники продемонстрували здобуті навички візуалізації об'ємно-просторових і площинних композицій засобами комп'ютерного

art" educational program is formed taking into account the necessary specificity. It is also worth noticing that it is directed to develop visual or constructive thinking, according to the chosen specialized area. If drawing, painting and sculpture are three "elephants", on which all artistic disciplines are based, here this triad is completed with computer-assisted design, without which the artist cannot feel comfortable in the modern world. The discipline is taught on modern equipment, with an enhanced course of 3D modelling. Under normal working conditions, which are usual for us and draw us in the abyss of routine lacking of initiative, certain innovations and new approaches can seem to be too radical or even inappropriate. For example, refusal to perform the projects in traditionally manual way, public defence of semester assignments in form of presentations, expansion of the scope of the discipline of computer-assisted design by reducing the number of hours for academic disciplines or presence of the students at the Department reviews were questioned or even criticized more than once. However, recent circumstances concerning the quarantine that made to transfer the whole educational process into experimental remote mode, became a litmus test to check if innovation implementation is correct. Defencing the projects for bachelor's qualification in summer 2020, where the students engaged on final projects showed their obtained skills of visualization of volumetric and spatial and plane compositions by means of computer design, the ability to demonstrate an idea and sequence of the project implementation were the clear evidences of this. For decades, the staff of the Department keeps in touch with glass artists all over the world, joins in organizing the international symposiums and exhibitions, meetings with students, lectures, masterclasses with the most famous artists in the world. Accordingly, the graduate must be proficient in a foreign language to fully participate in cultural processes of the world community. The Glass Art Department is the only one at LNAA, where Foreign Language is taught during the full course of study at the bachelor's level, and during last semesters the level of professional vocabulary is enriched. The current challenges of functioning of the national school of artistic glassmaking includes one more important issue concerning the future of blown glass and the absence of the base to train the following generations of glass blowers in Eastern Europe in general. An American artist, virtuoso glass blower and design engineer of hot glass furnaces,

проекування, вміння викласти задуману ідею та послідовність реалізації проекту. Упродовж десятиліть колектив кафедри утримує постійні контакти з художниками-склярами в усьому світі, долучається до організації міжнародних симпозіумів і виставок, зустрічей зі студентами, лекцій, майстер-класів за участю найвідоміших у світі митців. Відповідно, випускник повинен досконало володіти іноземною мовою для того, щоб брати повноцінну участь у культуротворчих процесах світової спільноти. Кафедра художнього скла – єдина у ЛНАМ, де іноземна мова викладається упродовж повного курсу навчання на освітньому рівні бакалавр, а в останніх семестрах збагачується рівень професійного термінологічного апарату. До актуальних викликів функціонування національної школи художнього склярства належить ще одна важлива проблема, яка стосується загалом майбутнього гутного скла та відсутності у Східній Європі бази для підготовки наступних поколінь майстрів-гутників. Цю тему порушив у своїй доповіді під час конференції на 10 Міжнародному симпозіумі гутного скла у Львові в 2016 р. американський художник, гутник-віртуоз та інженер-конструктор гутних печей М. Екstrand. За словами художника, тільки в самому Сіетлі (США) сьогодні працює 24 гутні майстерні. А яка ситуація у Східній Європі? Лише на території Польщі та Чехії працює кілька гутних підприємств, де виготовляється художнє скло та проводиться постійна підготовка нових майстрів-гутників. Додатково М. Екstrand підкреслив, що в кожному американському навчальному закладі різних рівнів, де готуються художники-склярі, обов'язково проводиться студентам ґрунтовна підготовка гутної майстерності. Таким чином, кожен художник вільно володіє складовою трубою. Продовжуючи, доповідач поставив учасникам конференції запитання: "Чи має право художник-скляр підписуватись під власним твором, якщо його виконав майстер-гутник, а не сам автор?". Я. Робашевський (Польща) та А. Мункевича Латвія), підтримуючи дискусію, висловили думку, що майстер тут є ремісником. Автором ідеї, а відтак і самого твору є художник. Зважаючи на переважаючу частину студенток на кафедрі художнього скла, питання оволодіння майстерності гутника не є сьогодні актуальним. Водночас немає технічної можливості забезпечити відповідну кількість годин практичного навчання, а виховання кваліфікованого

M. Eckstrand rose this topic in his report during the conference at the 10th International Blown Glass Symposium in Lviv in 2016. According to the artist, just in Seattle (USA) there are 24 blown glass workshops today. And what is the situation in Eastern Europe? Only on the territory of Poland and the Czech Republic a few blown glass enterprises, where art glass is made and new glass blowers are constantly trained. In addition, M. Eckstrand underlined that in every American educational institution of different levels, where glass blowers are trained, the students are obviously and thoroughly trained in glass blowing skills. This way, every artist is proficient in using a glass blowing pipe. Continuing his report, he put some questions to the participants of the conference: "Does a glass artist have the right to sign his own work, if it was made by a glass blower, but not by the author himself?" Supporting the discussion, Jakub Robaszewski (Poland) and Anda Munkevica (Latvia) expressed that the glass blower is here as a craftsman. The author of the idea and thus of the work is the artist. Taking into account that women students predominate at the Glass Art Department, the question of mastering the skills in glass blowing is not relevant today. At the same time, there is no technical possibility to provide the necessary number of hours for practicing, and bringing up a qualified glass blower requires extremely long intensive training. Among the questions posed by the Department, there is learning the techniques that remain till now outside the educational process: cold optical glass finishing, *pate de verre*, indoor sculpture. Paradoxically, but that are those processing techniques, which most European educational institutions pay attention to, when a hot glass furnace is almost an unattainable dream of every practicing student. It was not so long ago, when thermal shaping technique was the alternative to hot glass furnace technique, which was depended on the availability of muffle furnaces, today we are slowly walking step by step towards its complete mastering. In hard times, where there was no possibility to perform semester works at hot glass furnace, thermal shaping was the only way allowing students to take part in work with hot glass. Among the most significant tasks we have today is to work over the educational system according to the principle of training and creative workshops. Selecting the structure and the scheme of studio activities, as well as creating the mechanism of transition from the existing system of group distribution by

майстра-склодува вимагає надзвичайно тривалої інтенсивної підготовки. До питань, поставлених кафедрою перед собою, належить також освоєння технік, які до цього часу залишаються поза рамками навчального процесу: холодна обробка оптичного скла, пат-де-вер, дрібна пластика. Парадоксально, але в переважній більшості навчальних закладів Європи саме цим технікам обробки приділяється основна увага, тоді як гута – майже недосяжна мрія кожного практикуючого студента. Якщо ще не так давно альтернативна до гутної техніка термічного формування залежала від наявності муфельних печей, то сьогодні маленькими кроками ми прямуємо до її повноцінного освоєння. У проблемні часи відсутності можливості виконання семестрових робіт на гутній печі термічне формування було єдиним шляхом, який дозволяв студентам бути дотичними до роботи зі склом у гарячому стані. Серед надважливих завдань, які сьогодні стоять перед нами – опрацювання навчальної системи за принципом роботи навчально-творчих майстерень. Не визначеним дотепер залишається вибір структури та схема діяльності студій, а також напрацювання механізму переходу з існуючої системи розподілу груп лише

the year of study only are not determined until the present day. Transition of the educational process into training and creative workshops of correspondent model is in prospect now: author's (professor's, teacher's), technological (according to the outlined technology), by the art directions, etc. will create healthy internal competition that, first of all, will promote the development of scientific-pedagogical potential of the Department.

Not less significant tasks in near prospect include the inclusion of disciplines into the curricula of all educational levels, which are directed to get the knowledge in the scope of contemporary art practices (performance, installation, media art, etc.) using glass art; implementation of tasks on optical glass processing, product decoration with engraving, thermal shaping with pate de verre and so on, as well as adapting the material-technical state of the workshops existing at the Department to introduce the mentioned techniques of processing.

Today the art education of Ukraine faces new challenges, connected with the implementation of updated legislation, adaptation to the requirements of Bologna system and integration into international educational structures. Thanks to 30-year activity of the International Blown Glass Symposiums in Lviv, we have managed to establish constant contacts with

за роком навчання. У перспективі переведення освітнього процесу у навчально-творчі майстерні відповідної моделі: авторські (професорські, викладацькі), технологічні (за окресленою технологією), за напрямками мистецтва тощо створить здорову внутрішню конкуренцію, що насамперед сприятиме розвитку науково-педагогічного потенціалу кафедри. До не менш важливих завдань у найближчій перспективі належить внесення до навчальних планів усіх освітніх рівнів дисциплін, скерованих на освоєння знань у площині актуальних мистецьких практик (перформанс, інсталяція, медіа-арт тощо) з використанням художнього скла; впровадження завдань з обробки оптичного скла, декорування виробів методом гравіювання, термічного формування у техніці пат-де-вер та ін., а також пристосування матеріально-технічного стану існуючих на кафедрі майстерень до впровадження згаданих технік обробки. Сьогодні перед мистецькою освітою в Україні стоять нові виклики, пов'язані з імплементацією оновленого законодавства, адаптацією до вимог Болонської системи та інтеграцією в міжнародні освітні структури. Завдяки 30-літній діяльності міжнародних симпозиумів гутного скла у Львові вдалося нав'язати постійні

educational institutions of many countries. It simultaneously allowed forming the methodical content of educational process taking into account the most current trends in glass art. Within the frames of the last symposiums in 2016 and 2019, the international scientific and practical conferences took place, where the reports of professors and heads of the glass art departments of various higher educational institutions were of extremely important character: Alfred University, USA (A. Powers, J. Ronner), the Art Academy of Latvia, Riga (I. Audere, A. Munkevica), Vilnius Academy of Arts, Lithuania (P. Rainys, I. Stulgaite), Anadolu University, Turkey (E. Kula, U. Akbey), the Estonian Academy of Arts, Estonia (M. Saare, P. Rudaš), School of Art, Design and Architecture of Aalto University, Finland (K. Nakada), Azerbaijan State Academy of Arts (A. Zekiiev).

At the same time, the implementation of the project of the I International Residence "European Glass Education" participated by the representatives of the glass art departments of Eastern European countries will have significant long-lasting results, which will be tangible during next years. The creative works performed by the participants will be duly processed, and using visual and multimedia material, an exhibition project will be formed taking into account the possibility to exhibit

контакти з навчальними закладами з багатьох країн. Це водночас дозволило сформувати методичне наповнення освітнього процесу з урахуванням найактуальніших тенденцій в художньому склі. У рамках останніх симпозиумів у 2016 та 2019 рр. відбувалися міжнародні науково-практичні конференції, на яких надзвичайно пізнавальний характер мали доповіді професорів та завідувачів кафедр художнього скла різних вищих навчальних закладів: Університет Альфред, США (А. Пауерс, Дж. Роннер), Ризька академія мистецтв, Латвія (І. Аудере, А. Мункевіца), Вільнюська академія мистецтв, Литва (П. Райніс, І. Стульгайте), Університет Анадолу, Туреччина (Е. Кула, У. Акбей), Естонська академія мистецтв, Естонія (М. Сааре, П. Рудаш), Школа мистецтв і дизайну Університету Аальто, Фінляндія (К. Накада), Азербайджанської академії мистецтв (А. Зекієв).

Водночас, реалізація проекту І Міжнародної резиденції "European Glass Education" за участю представників кафедр художнього скла країн Східної Європи матиме значимі довгострокові результати, відчутні упродовж наступних років. Виконані учасниками творчі роботи будуть опрацьовані відповідним чином із залученням візуального та мультимедійного матеріалу, буде сформовано виставковий проект з урахуванням можливості експонування в різних локаціях в Україні та за кордоном. Візуальний матеріал (фото, відео, каталоги) слугуватимуть важливим

in various locations in Ukraine and abroad. Visual material (photos, videos, catalogues) will be served as an important source to work up the tasks within the educational process and a promotion of the event itself and the Department in general. Holding regular online meetings during several years (at least 3-4 times a year) will promote the actualization of the Residence work. Newly created, equipped in accordance with the modern requirements gallery space will allow presenting the results of current educational process and other cultural-artistic projects in the field of glass art. The scientific-methodological guidelines and handbook published offline and online will become an updated point to form and edit the textbook on discipline of Design of Art Glass in the nearest prospect. The introduction of such work at other departments of LNAA will be a long-lasting result of realization of the mechanism of transferring the education process structure according to the principle of creative workshops. Further, this initiative will promote the modernization of general structure of the Academy and transition from the post-Soviet model (according to the material or technique of artistic work performance) to the current schemes by the directions of art (imaging, decoration, design, etc.).

The introduction of new disciplines of Contemporary Art Practices to the curriculum of Glass Art educational program will influence the quantitative indicators of admission process of next years (the results of student admission for newly created educational program of Contemporary Art Practices in

джерелом для опрацювання завдань у рамках освітнього процесу та промоції і самого заходу, і кафедри загалом. Проведення регулярних онлайн-засідань упродовж декількох років (мінімум 3–4 рази в рік) сприятиме актуалізації роботи резиденції. Новостворений, обладнаний за сучасними вимогами галерейний простір дозволить представляти результати поточного освітнього процесу та інші культурно-мистецькі проекти у галузі художнього скла. Опубліковані офлайн та онлайн науково-методичні рекомендації та посібник стануть основою для формування та видання у найближчій перспективі підручника з дисципліни "Проєктування художнього скла".

Довготривалим результатом реалізації механізму переведення структури навчального процесу за принципом творчих майстерень стане провадження подібної роботи на інших кафедрах ЛНАМ. Згодом ця ініціатива сприятиме модернізації загальної структури академії і переходу від пострадянської моделі (за матеріалом чи технікою виконання художнього твору) до актуальних схем за напрямками мистецтва (образотворення, декорування, дизайн та ін.).

Впровадження до навчального плану ОП "Художнє скло" нових дисциплін з актуальних мистецьких практик вплине на кількісні показники вступної кампанії наступних років (результати набору слухачів на новостворену ОП "Актуальні мистецькі практики" у 2018–2020 рр. мають позитивну динаміку і вирізняються високим рівнем конкуренції).

Удосконалення навчально-виробничих майстерень та впровадження нових технік обробки розширить спектр

2018-2020 have a positive dynamics and distinguish with their high level of competition). The improvement of learning and practice workshops and the implementation of new techniques of processing will extend the range of opportunities for the participants of future cultural-artistic and educational projects, in particular, the International Blown Glass Symposiums in Lviv. It will influence at the same time the qualitative and quantitative indicators of the results of the artists and students' activity and will add the collection of accumulated author's works with compositions made in other techniques of art glass processing.

It is possible to sum up the work of the Glass Art Department of Lviv National Academy of Arts in the multifaceted way: as the centre of forming and training a contemporary glass artist, as an interesting "artistic project" lasting in time and being an integral part of sociocultural space of contemporary art of Ukraine; as the platform to popularize Ukrainian glass art in the world and for acquainting of artistic environment of Ukraine with the achievements of the world glassmaking.

Preservation the traditions of Lviv glass blowing and their development in practical plane is an urgent task facing today the specialists of various fields. The artists, on whom the future of contemporary glass art in Ukraine mostly depends, shall have the key role in this process. The support of centuries-old traditions, development of the heritage of the pedagogues of past generations, modernization of material and technical base and, first of all, modernization of the methodological support of the Glass Art Department of LNAA are those factors that will influence the functioning of Ukrainian glass art in the future and integration into international art community.

можливостей для учасників майбутніх культурно-мистецьких та освітніх проєктів, зокрема міжнародних симпозіумів гутного скла у Львові. Це водночас вплине на якісні та кількісні показники результатів роботи художників та студентів і доповнить колекцію акумульованих авторських творів композиціями, виконаними в інших техніках обробки художнього скла.

Роботу кафедри художнього скла Львівської національної академії мистецтв сьогодні можна підсумовувати багатовекторно: як осередок формування і підготовки сучасного художника-скляра, як цікавий "мистецький проєкт", що триває в часі і є складовою соціокультурного простору сучасного мистецтва України; як платформу для популяризації українського художнього скла у світі та ознайомлення мистецького середовища України з досягненнями світового склярства.

Збереження традицій львівського гутництва та їх розвиток у практичній площині – надактуальне завдання, яке стоїть сьогодні перед фахівцями з різних галузей. Ключову роль у цьому процесі повинні відігравати митці, від яких найбільше залежить майбутнє сучасного художнього скла України. Продовження столітніх традицій, розвиток надбань минулих поколінь педагогів, модернізація матеріально-технічної бази та, насамперед, осучаснення науково-методичного забезпечення кафедри художнього скла ЛНАМ є саме тими чинниками, які впливатимуть на функціонування українського художнього скла в майбутньому та інтеграцію в міжнародну мистецьку спільноту.